

Intensivert kamp mot almesyke i Oslo

- Almesyke har oppført seg som en ulmebrann i Norge, og siden 1970-tallet har sykdommen ført til at mange majestetiske trær er blitt drept her i landet, sier Harald Smit i Innlandet Trepleie.

- Ettersom alm er et treslag som trives bra i urbane miljøer, er det om å gjøre å ta vare på flest mulig almetrær i byene våre, men også i resten av landet, for dette viltvoksende treslaget finnes spredt helt nord til Nordland. Med økt smittespredning vil arten være truet.

TEKST: OLE BILLING HANSEN

FOTO: HARALD SMIT

Smit forteller at det i Oslo nå blir lagt opp til en bred strategi for å begrense sykdommen. Prosjektet skal være det første i sitt slag i verden fordi det ser de ulike elementene i bekjempelsen i sammenheng. - De fleste steder bruker man bare én av flere muligheter; kun vaksinerings, kun feromonfeller, eller kun destruerings av infiserte trær. Vi ønsker å se alle elementene i sammenheng, understreker den opprinnelig nederlandske arboristen.

Spredning lot seg ikke stanse

Den gang almesyke først ble oppdaget i Norge, ble det vedtatt forskrift og innført et strengt regelverk i et forsøk på å bekjempe sykdommen. Men det viste seg etter noen års aktiv bekjempelse ved å felle og destruere syke og døde trær, at det ikke lot seg gjøre å stanse spred-

Vaksinerings av almetrær første uke i mai 2020 i Oslo.

ningen. Uten aktiv bekjempelse måtte forskriften oppheves. - Myndighetene prøvde i mange år å få kontroll på sykdommen, men det var hele tiden et etterslep. De klarte ikke å forebygge spredning og måtte til slutt gi opp. Vi opplever stadig nye innførte sykdommer på de store treslagene. Det er bare å nevne askeskuddsyke og blødningssykdommer hos bøk og hestekastanje. Flere alvorlige skadegjørere vil ganske sikkert dukke opp. At vi nå har muligheter til å verne ett viktig treslag mot utryddelse, gir håp, sier Smit.

Helhetlig strategi

Fagbladet har tidligere omtalt såkalt vaksinerings med DutchTrig® første gang den ble utført her i landet – se park & anlegg 6/2018. Produktet ble altså godkjent i Norge i 2018 og består av en antagonist til organismen som forårsaker almesyke – internasjonalt kalt Dutch Elm Disease (DED).

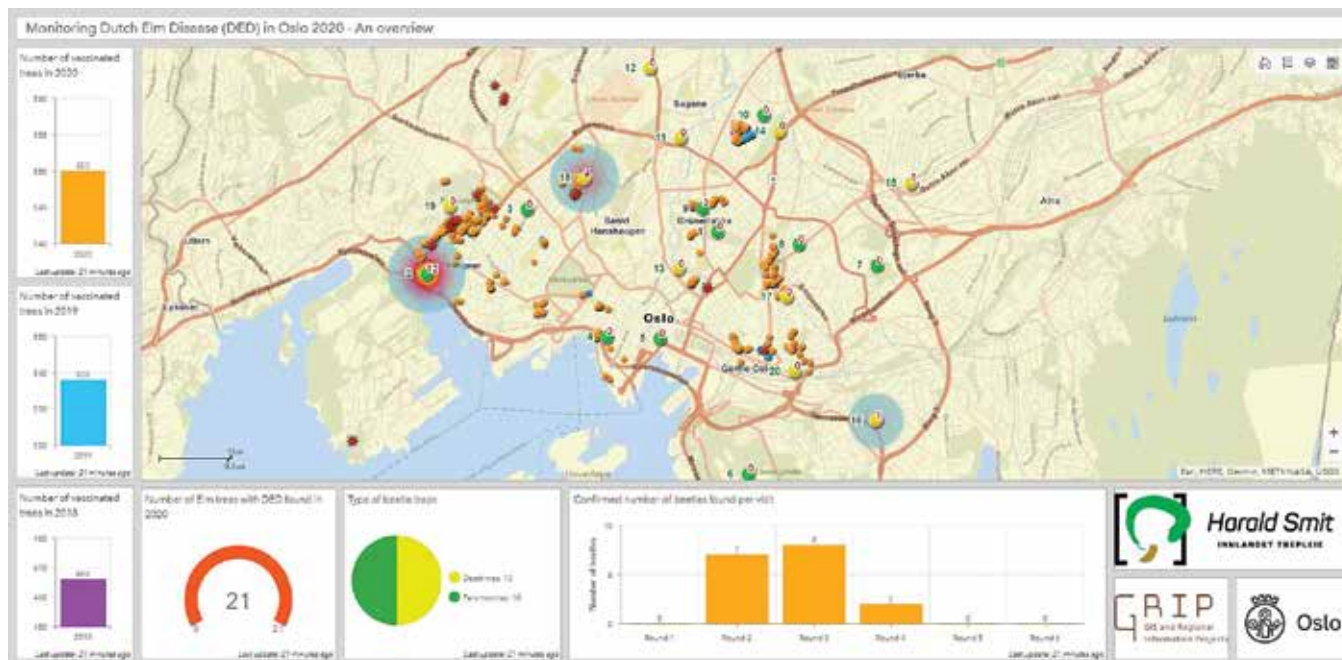
- Vi har undersøkt og snakket med mange mennesker internasjonalt for å finne den mest effektive strategien for å bekjempe DED i Norge, sier trepleieren. - Med dette DutchTrig-prosjektet prøver vi å begrense sykdommen med en helhetlig strategi, og vi mener det er unikt fordi det trolig er det første i sitt slag i verden der målet er å oppnå kontroll med DED.

Smit forteller at strategien består av en kjede av virkemidler: Vaksinerings med DutchTrig®, feromonfeller, monitoring, felling og destruering av syke trær, registrering av tiltak i GIS, samt analyse, rapportering og presentasjon i GIS.

Resultatene fra prosjektet ligger offentlig tilgjengelig på en GIS-side (<https://arcg.is/1vSOu50>) hvor man kan se tiltakene som er utført. Dette såkalte dashbordet gir en oversikt over hvilke trær som er vaksinert (i henholdsvis 2018, 2019 og 2020), hvor det er

Det kan være noen utfordringer ved vaksinerings når stammene står så tett som i Frognerdalen i Oslo.

Skjermdump av nettsiden <https://arcg.is/1vSOu50> hvor man kan se hvilke tiltak som er blitt utført.

konstatert DED, hvor feromonfellene er plassert og hvor mange biller som er fanget og når de ble fanget.

Vaksinering i 2020

DutchTrig® er et biologisk og organisk plantevernmiddel. Middelet består av sporer av en spesifikk stamme av *Verticillium*-sopp som aktiverer almetrærnes naturlige forsvarsmekanisme. Etter vaksinering vil treet gjenkjenne almesyke raskt, og det kan reagere med mottiltak for å overleve. Ifølge produsenten skal vaksineringen virke i ett år, og tiltaket må gjentas hver vekstsesong for å gi tilstrekkelig beskyttelse. Ved vaksinering blir det lagt til rette med hygieniske tiltak for å forebygge spredning av skadelige organismer som virus, bakterier og sopp mellom almetrærne.

DutchTrig® skal lagres ved temperatur mellom 0 og 4 °C. Det byr på utfordringer med hensyn til frakt fra produsenten i Nederland og særlig under selve vaksineringen. Smit forteller at de i fjor vaksinerte trær både på privat og kommunal grunn i Oslo, samt alle registrerte almetrær i universitetsparken ved NMBU i Ås. - Vaksineringen startet i

første uke av mai og ble utført fortløpende gjennom noen få uker. Det er viktig at arbeidet blir utført til rett tid, for vaksineringen har best effekt når bladverket til almetrærne er omtrent 25 prosent utviklet. Derfor ble det ni til 11 timers arbeidsdager mens vaksineringen pågikk, sier Harald Smit.

Billefangst

Ettersom almesplintborer, biller i slekten *Scolytus*, er viktige ved overføring av DED-smitte fra tre til tre, er et forebyggende tiltak å fange så mange biller som mulig før de overfører smitten. Derfor omfattet prosjektet opphenging av 20 feromonfeller i mai 2020. Feromoner er duftstoffer som insektene blir tiltrukket av. - Vi har hengt opp en kombinasjon av feromonfeller og det vi kalte «Deathtraps» – fangstfeller, forteller Smit. - Feromonfellene blir kontrollert etter et fastsatt program, først og fremst for å få innsikt i hvor billene befinner seg og til hvilken tid. Fangstfellene blir brukt for å eliminere så mange biller som mulig, og antall døde biller blir registrert om lag hver annen måned.

Smit forklarer at det ved bruk av

feromonfeller blir brukt såkalte tellingsmoment, noe som innebærer at en kalkulerer akkumulerte døgngrader. Dette er fordi flyvningsperioden for insektene avhenger av sammenhengen mellom temperatur og tid utover våren. Startpunktet er når temperaturen passerer 0 grader og hver plussgrad teller med. Tellingene blir utført ved 900 døgngrader, deretter ved henholdsvis 1275, 1650, 2025 og 2400 døgngrader, til sammen fem tellinger.

- Overvintringssteder og flyvningsmønstre til almesplintborerne er lite kjent, og vi mangler historiske data, framholder Smit. - Derfor ble det bestemt at vi skulle henge opp ti feromonfeller og ti fangstfeller spredt omkring i Oslo sentrum. Vi ønsker å finne ut hvor de største konsentrasjonene av biller er. Registrering og oppfølging er en tidkrevende og kostbar sak. Derfor ble det bestemt bare å henge opp feller som kunne fange billene uten regelmessig oppfølging, det vil si fangstfeller.

Trepleieren forteller at billene i vårt klima som utgangspunkt har én flyvning hver sesong. - Men vi mener det kan ha vært to flyvninger i 2018, fordi det var en svært varm og tørr sommer. Det var dårlig nytt!

Muligheter

- Å verne almetrær og bekjempe en sykdom som DED effektivt i Norge kan utføres fordi sykdommen ikke er spredd overalt og ikke ser ut til å være veldig utbredt. Hittil kan det virke som det vanlige er mindre, lokale utbrudd, påpeker Smit. - Dette er i motsetning til for eksempel i Nederland og Danmark hvor biller og sykdom er overalt og det dessverre ikke er særlig mange almetrær igjen. I Norge blir almetrær infisert litt her og der omkring i byene. Billene er (trolig) ikke så mange, men de finnes, og de sprer DED. Hvis vi beskytter de viktigste almetrærne i en by som Oslo og samtidig bekjemper billene, håper vi å oppnå en effekt der maksimum én prosent av almetrærne blir infisert og må destrueres. Vi må akseptere at mindre angrep kan forekomme, for å utrydde billene vil være umulig. Men med et så lavt tall som én prosent vil vi spare

«AT VI NÅ HAR MULIGHETER TIL Å VERNE ETT VIKTIG TRESLAG MOT UTRYDDElse, GIR HÅP.»

ARBORIST HARALD SMIT

samfunnet for de store kostnadene og ulempene ved å måtte fjerne gamle, majestetiske almetrær. Ikke minst vil vi kunne unngå at flotte trær går tapt.

Harald Smit konkluderer: - Dersom vi utfører de ulike tiltakene parallelt og målrettet, det vil si å bekjempe billene, begrense smitten og hindre spredning av DED, vil flere almetrær overleve i prosjektområdene, og vi vil være i en mye bedre situasjon enn mange andre land.

Varsling om syk alm

For å få kontroll med almesyken trenger vi å vite hvor syke trær er. - Det er uhyre viktig for å motvirke spredning av sykdommen. Vi ønsker og trenger innrapportering av syk alm. På kommunal grunn har man bra oversikt, men det er mange flere almetrær som står på privat grunn enn på offentlige eiendommer. Derfor er det ønskelig at alle som besitter eiendom rapporterer om syke trær. Vi jobber nå med å få på plass et internettbasert kart hvor alle kan gå inn og registrere almetrær. Det gjelder både friske og syke trær. Bakgrunnen er at det ved større tetthet av almetrær vil det være større risiko for at trær blir smittet og dør.

Inntil videre kan syke trær meldes per epost til: info@innlandet-trepleie.com eller info@treespace.eu. ■

Det er ikke uten grunn at proffene velger GreenMech Flishuggere og Laski stubbefreser fra GANTIC!

Gantic har levert over 300 GreenMech flishuggere og nærmere 50 stubbefreser i Norge siden 1998, god kvalitet og høy grad av service er vår styrke.

Ta kontakt med oss for en demonstrasjon/prøvekjøring, vi har som regel de fleste modeller på lager.

Vi gir 3 års full garanti, markedets laveste støynivå, flere serviceverksteder i Norge, vi har komplett delelager i Norge.

Vi har et godt utvalg Flishuggere, stubbefreser, Løv-sugere, kjedegravere og elektriske trillebåre.

Hele Norges Lift Leverandør!
www.gantic.no

Tlf: 55 31 55 31